

Pamiętać o historii

MIJAMY
JE CODZIENNIE, NIE
ZWRACAMY NA NIE
SZCZEGÓLNEJ UWAGI.
NIE DOCZYTUJEMY
DO KOŃCA NAPISÓW,
GDY PRZYPADKIEM,
PRZECHODZĄC,
ZAWIESZAMY
NA NICH
WZROK. ZNAMY
JE Z WIDZENIA,
WIEMY, ŻE SĄ TAM
DLA UPAMIĘTNIENIA
WAŻNYCH
WYDARZEŃ
Z PRZESZŁOŚCI.
WYDARZEŃ, DLA
KTÓRYCH ŻYWIMY
SZACUNEK,
ALE RZADKO
POŚWIĘCAMY IM
CZAS. MIEJSCA
PAMIĘCI...

Sylwia Zawadzka

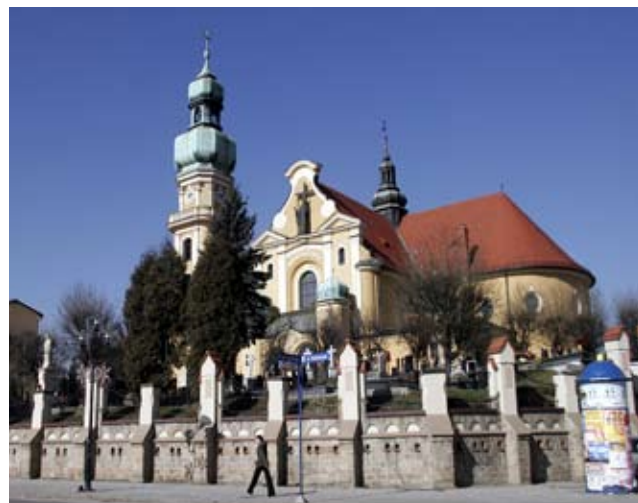
s.zawadzka@twojetychy.pl

Tyskie miejsca pro memoria nie są monumentalnymi pomnikami – to raczej tablice pamiątkowe lub wmurowane głazy. Dlatego łatwo wtapiają się w kra-

jobraz miasta, na co dzień pozostając ledwo zauważalnymi. Warto je jednak spostrzec, bo odsyłają nas w przeszłość odleglejszą niż okres budowy Nowych Tychów. Przypominają, że przez Tychy przetoczyły się dwie wojny światowe i trzy powstania śląskie.

Kościół pw. św. Marii Magdaleny

Szczególnym miejscem historycznym jest w Tychach kościół pw. św. Marii Magdaleny. Do 1945 roku była to jedyna tyska parafia katolicka, której początki sięgają XVI wie-

Kościół pw. św. Marii Magdaleny był świadkiem wielu historycznych wydarzeń.

ku. Położony w centralnym punkcie wsi, a następnie miasteczka, kościół był świadkiem wielu historycznych wydarzeń. Dlatego wiele ważnych pamiątek przeszłości naszego miasta skupionych jest właśnie w obrębie jego murów i najbliższej okolicy.

Miejsca pamięci odnoszą się do wydarzeń, które rozgrywały się właśnie tu, na obszarze naszego dzisiejszego miasta. Stąd pamiątki poświęcone uczestnikom walk powstańczych; we wszystkich trzech powstaniach śląskich walczyli i ginęli tyszanie. Głaz przy ul.

Kościuszki przypomina nam o egzekucji dokonanej przez hitlerowców na członkach ruchu oporu w tym właśnie miejscu.

Są jednak również pamiątki poświęcone doniosłym wydarzeniom w historii Polski, którym winni jesteśmy pamięć. Do takich należą m.in. pomnik na Rondzie Zesłańców Sybiru czy popiersie gen. Stefana Grota-Roweckiego.

Tyski Rok Historyczny

Aby pogłębić wśród dzisiejszych mieszkańców miasta zainteresowanie dziejami Tychów, Rada Miasta ustanowiła ubiegły rok 2007 Tyskim Rokiem Historycznym. – Jednym z owoców Roku Historycznego jest wmurowanie dwóch nowych tablic pamiątkowych – mówi Maria Lipok-Bierwiazczonka, dyrektor Muzeum Miejskiego i pomysłodawca Roku Historycznego. – Pierwsza z nich znajduje się na ogrodzeniu kościoła pw. św. Marii Magdaleny. To pamiątka wizyty w tyskiej parafii generałów Szeptyckiego i Horoszkiewicza oraz Naczelnika Państwa Polskiego Józefa Piłsudskiego w 1922 roku. Druga tablica upamiętnia pierwszą historyczną wzmiankę o Cielmicach i tam też się znajduje.

Popiersie gen. Stefana Grota-Roweckiego.

Miejsca pamięci

- **GŁAZ Z TABLICĄ** przy ul. Kościuszki, upamiętniający męczeńską śmierć pięciu członków ruchu oporu, publicznie straconych przez hitlerowców 22 września 1944 roku. Obelisk upamiętnia ostatnią publiczną egzekucję w rejonie katowickiej w czasie hitlerowskiej okupacji.
- **POMNIK POWSTAŃCA** przy ul. Damrota, przed Szkołą Podstawową nr 1. Odlany z brązu pomnik, poświęcony tyszanom poległym w powstaniach śląskich został odsłonięty w 1930 roku. Pomnik przedstawiał postać młodego mężczyzny z szablą w prawej ręce, wyciągniętą w bok. Zburzony przez hitlerowców podczas II wojny światowej, stanął ponownie na cokole w 1958 r. Wykonana w kamieniu rzeźba autorstwa Augustyna Dyrdy przedstawiała postać ze sztandarem, wciąż z charakterystycznie wyciągniętą prawą ręką, chociaż już bez szabli. Tę odzyskał powstaniec w 2007 roku, gdy na placu Wolności stanęła zrekonstruowana według pierwotnego, ponownie

wykonana z brązu postać. Rekonstrukcji dokonał Augustyn Dyrda.

- **TABLICA UPAMIĘTNIAJĄCA ROZPOCZĘCIE WALK I POWSTANIA ŚLĄSKIEGO** przy ul. Paprociańskiej 156 (Przedszkole nr 3).

W nocy z 16 na 17 sierpnia 1919 r. w Tychach rozpoczęły się walki powstańcze. Po zajęciu najważniejszych budynków gminy, w Paprocanach została stoczona zwycięska potyczka z baterią I dywizjonu artylerii lekkiej majora Aldenhovena.

- **PŁYTA POŚWIĘCONA PAMIĘCI POLAKÓW ZMARŁYCH, POLEGŁYCH I POMORDOWANYCH NA KRESACH WSCHODNICH** (Cmentarz Komunalny, ul. Oświęcimska).

- **POPIERSIE GEN. STEFANA GROTA-ROWECKIEGO**, pierwszego komendanta Armii Krajowej – u zbiegu ulic Cyganerii i Grota-Roweckiego (plac przed budynkiem WKU).

- **POMNIK POŚWIĘCONY TRAGEDII POLAKÓW ZSYŁANYCH OD XVII W. W GŁĘB ROSJI ZA POLSKOŚĆ I NIEZŁOMNĄ CHĘĆ BRONIEŃ TOŻSAMOŚCI NARODOWEJ** – Rondo Zesłańców Sybiru.

Koło Sybiraków w Tychach liczy ok. 200 członków. Są to osoby, którym udało się powrócić z zesłania, a także członkowie rodzin i potomkowie zesłańców.

Pomnik odsłonięty został w kwietniu 2008 roku.

- **KOŚCIÓŁ PW. ŚW. MARII MAGDALENY**, ul. Damrota 62

- ▶ **Tablica upamiętniająca powstańców poległych za wolność Śląska.**

Łącznie w trzech powstaniach śląskich zginęło 25 powstańców z Tychów. W każdym z trzech powstań śląskich na terenie Tychów były prowadzone walki. Podczas II i III powstania miasteczko znalazło się pod całkowitą kontrolą sił powstańczych.

- ▶ **Tablica upamiętniająca ofiary I wojny światowej.**

Miasteczko skupione wówczas wokół parafii św. Marii Magdaleny, straciło podczas I wojny światowej 315 mieszkańców – żołnierzy służących w niemieckiej armii.

- ▶ **Tablica ufundowana przez miasto Tychy w 85. rocznicę przyłączenia ziemi pszczyńskiej i Tychów do Polski**, upamiętniająca wizytę w tyskim probostwie generałów Stanisława Szeptyckiego i Kazimierza Horoszkiewicza (6 lipca 1922) oraz wizytę Józefa Piłsudskiego, wówczas Naczelnika Państwa Polskiego (28 sierpnia 1922).
- ▶ **Tablica upamiętniająca górników, bohaterów uczestników najdłuższych strajków pod ziemią w KWK „Piaś” i KWK „Ziemo-wit” w grudniu 1981 r.**

Po wprowadzeniu stanu wojennego 13 grudnia 1981 r. w całej Polsce w zakładach przemysłowych rozpoczęła się fala strajków. Protesty w śląskich kopalniach były nie tylko najtragiczniejsze (pacyfikacja kopalni „Wujek”), ale także najdłuższe. Tablica upamiętnia uczestników

Tablica pamiątkowa na budynku Przedszkola nr 3.

najdłuższych strajków tego okresu – w kopalni „Piaś” strajk zakończył się jako ostatni w Polsce – po 14 dniach.

- **KOŚCIÓŁ PW. ŚW. KRZYSZTOFA**, ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

- ▶ **Tablica pamiątkowa Sybiraków, którzy na zesłaniu umęczeni zginęli i tych, którym Bóg pozwolił powrócić.**

Odsłonięta 17 września 1994 roku, ufundowana przez członków Koła Sybiraków w Tychach. Duszpasterzem Sybiraków w Tychach jest ks. Wojciech Wyciślik – proboszcz parafii św. Krzysztofa.

- ▶ **Tablica upamiętniająca Żołnierzy Walki Zbrojnej, poległych i pomordowanych w latach 1939 – 1956.**

Poświęcona pamięci Polaków walczących o polskość w okresie II wojny światowej oraz w okresie stalinizmu.

- ▶ **Tablica upamiętniająca zbrodnię na narodzie polskim, dokonaną przez ukraińskich banderowców i sowieckich komunistów w latach 1939-1947.**

Tablica poświęcona ofiarom mordów dokonywanych na ludności cywilnej w okresie II wojny światowej oraz powojennych walk niepodległościowych. Upamiętniająca zbrodnie komunistyczne na ludności cywilnej oraz ofiary mordów na terenach dzisiejszego woj. podkarpackiego, dokonywanych przez oddziały nacjonalistycznej UPA (ukraińskiej armii powstańczej).

Głaz z tablicą przy ul. Kościuszki upamiętnia publiczną egzekucję członków ruchu oporu w czasie hitlerowskiej okupacji.